

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

780

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • ראש השנה תשפ"ז

שיחה שנאמרה בישיבת פוניבז' לצעירים

לקראת ראש השנה, כ"ב אלול תשע"ג.

עסק התורה מביא לקרבת אלוקים

אנו עומדים כבר שבוע לפני ראש השנה, ונתבונן מהו העיקר שבידינו לעשות כדי לזכות בדין לכתובה וחתומה טובה.

ידוע שהדבר הגדול ביותר זה עסק התורה, שהוא יותר מכל המצוות, וכמוכן יש גם תרי"ג מצוות, שכל מצוה גם כן מקדשת ונותנת עולם הזה ועולם הבא, אבל מה שהתורה נותנת ומשפיעה על האדם, השכר והקדושה של התורה, זה אין לשער! יותר מכל המצוות.

וסיפר לי אחד שרצה לקבל דרגה של אהבת השם, שהלב ירגיש את האהבה, ונסע לירושלים לאחד שידע כי הוא צדיק ובעל מדרגה שממנו אפשר לדעת איך משיגים את הדרגה של אהבת השם, ושאל אותו מה עושים וכיצד מגיעים לאהבת השם?

והשיב ויפץ לו שילמד ספר 'שב שמעתתא', ולא הסביר לו מדוע, רק אמר שילמד שב שמעתתא ומה יקבל אהבת השם. וסיפר לי שהוא אכן עשה כך, והתחיל ללמוד שב שמעתתא, ובאמת הרגיש שינוי גדול, שהתפילה היא אחרת אצלו, וכשהוא מתפלל הוא מרגיש שהלב יותר קרוב, ומרגיש יותר את האמונה!

ובא אלי לשאול, שהוא רוצה להמשיך ולחזק עוד את אהבת השם, ושואל מה העצה לזה, ואמרתי לו שיחשוב בעצמו, מדוע לימוד השב שמעתתא מביא לאהבת השם? והסיבה לכך פשוטה, כי שב שמעתתא זה ספר עמוק, שיש בו דברים יפים ועמוקים וסברות כאלה, שב שמעתתא – שבעה עניינים כלליים ששייכים לכל הש"ס, על חזקות ונאמנות ועדות וספיקות, והם דברים עמוקים מאד שבשעה שלומדים אותם צריכים להתרכז ריכוז מלא, והראש מאד מרוכז ומרוחק, שאין בו שום דבר אחר, רק דברי התורה.

וזהו הטעם, כי כשהראש תפוס לגמרי בתורה ואין בו שום דבר אחר זה מקדש את האדם! וכשהוא מתקדש זה קרבת אלוקים, וממילא הוא מרגיש קרבת אלוקים. ואם כן אמרתי לו שלא דווקא שב שמעתתא, אלא גם תוספות ואפילו רש"י, אם לומדים בריכוז מלא את כל החשבונות, עם המהרש"א ומהר"ם ומהרש"ל, וכן עוד ראשונים, וכל מה שלומדים, ומה ששומעים בשיעורים בישיבות, שהם גם כן דברים עמוקים עם הרבה הבנה וידיעות, אם לומדים וחוזרים על זה בריכוז מלא, זה מוכרח להוסיף דרגה בקרבת אלוקים!

ובאמת כך מפורש ברש"י על הפסוק (דברים ו, ו) "ואהבת את השם אלוך וגו' והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך", ומביא רש"י מדברי הספרי "ומהו האהבה? והיו הדברים האלה, שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומתבדק בדרכיו", והיינו שהדרך להגיע לאהבת השם היא על ידי לימוד התורה, וכמו שנתבאר כי התורה מקדשת את האדם ומביאה לאהבת השם.

עסק התורה מעורר ומביא לתשובה

וזהו ביאור מה שכתב הנפש החיים בשער ד' והביא הרבה מאמרי חז"ל שתורה זה יותר מקרבנות, וכמו שהקרבנות מכפרים, תורה מכפרת יותר. והענין בזה, כי באמת יש להבין איך קרבן מכפר, וכי יש כפרה בלי תשובה, הרי כתוב והתוודתה, וצריך וידוי עם תשובה, ואם אינו שב בתשובה לא שייך שקרבן יכפר, וכבר נאמר (משלי כא, כז) זבח רשעים תועבה. אלא הענין הוא שהקרבן מעורר לתשובה, וכמו שביאר הרמב"ן בתחילת פרשת ויקרא איך הקרבן מעורר, שהחוטא בא לבית המקדש ורואה את הכהנים שעושים שחיטה וזריקת הדם שהוא הנפש, ומבין שכל מה שעושים לקרבן היה ראוי לעשות לו מפני שחטא, ומרגיש שגם הוא חייב למסור נפשו, וממילא זה מעורר לתשובה.*

* והוסיף בזה: אע"פ שהווידי והתשובה הם בשעת הסמיכה לפני ההקרבה, מכל מקום כבר אז מכיר החוטא את ענין הקרבן וזה מעוררו לתשובה.

וכך גם עסק התורה מעורר, ומביא את האדם לחזור בתשובה אפילו יותר מקרבנות, וסיפר לי אחד שהוא לומד עם אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, והם רוצים ללמוד גמרא מתוך סקרנות שזה מאד מעניין אותם ונהנים ומרותקים לזה, ובסוף הם מעצמם חוזרים בתשובה, בלי שדיבר איתם כלל על חזרה בתשובה, ולא ניסה להשפיע עליהם בדברים כלל, רק עצם קדושת התורה משפיעה ומשנה את האדם, שנעשה לאדם אחר, ומביאה לחזור בתשובה.

לכן באמת לפני ראש השנה זה העיקר, כי כדי לזכות בדין צריך לחזור בתשובה, והדרך לתשובה היא על ידי מה שיותר דבוק בתורה, ויותר רציפות בתורה, כמוכן כל אחד לפי כוחו, והאדם מוגבל בכוחותיו, אבל כמה כוחות שיש לו לפי הכוחות שלו להיות דבוק בתורה.

וראיתי גם בסידור הגרי"א (אשי ישראל עמ' 7) שמביא מהשל"ה בשם ספר קדמון עשר עצות לכוונה בתפילה, וכתב כי "הראשון והוא הגורם הגדול שבכולם תורה, דע כי כשירבה האדם העסק בתורה ובמצוות, הנה בסיבת זה ובאמצעותו יקרב אל האלוקים ויתבדק אליו, ותהיה יראתו ואהבתו תקועה בלבו, ואז כשיקום להתפלל לא יקשה עליו כלל להתחנן ולכוון לב, אבל יקל עליו מאד, כי תיכף ומיד ימצא השם יתברך במחשבתו כיון שהוא מוכן לכך", עכ"ד.

והיינו שהכוונה בתפילה זה דבר קשה, לכוון ולהרגיש מה שהוא אומר, אבל מי שעוסק ודבוק בתורה לא קשה לו לכוון! כי התורה מקדשת אותו, וממילא הוא מרגיש את מה שאומר, כי האמונה חזקה יותר ועל ידי זה התפילה יותר בכוונה, ולא קשה לכוון.

להתחזק בשלושת עמודי העולם

הקב"ה יעזור שנוכח כולנו להתחזק בתורה, ובעבודה שבלב זו תפילה, וגם במידות טובות בין אדם לחברו, שזה גם כן חשוב מאד, בבית עם המשפחה, ועם חברים, להיות הכל בדרכי שלום, שכל אחד עוזר לשני וחושב על השני, וכל אחד דואג לשני, כמו שכתוב (מייכה ו, ח) "יומה השם דורש ממך אהבת חסד", השם דורש לא רק מעשה חסד, אלא בעיקר 'אהבת' חסד! ומי שרוצה לעשות מעשה חסד ואינו יכול הרי הוא אנוס ונחשב כאילו עשה, כמו שאמרנו (קידושין מ, א) שאם חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, כיון שבלב שלו הוא אוהב את החסד ורוצה לעשות חסד.

והדברים האלו הם שלושת עמודי העולם: תורה עבודה וגמילות חסדים (אבות א, ב), והם זכויות עצומות מאד ליום הדין, וכל מי שרק רוצה ובא ליטתה, יש סייעתא דשמיא לזכות להצלחה בכל המעשים הטובים, ולזכות לכתובה וחתומה טובה!

"עצה קלה ופריה רב"

סיפר הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א (בן היה ריווא לרפ"ו ש"ו) במשאות הספדיו על רבינו זללה"ה:

סיפר לי חתני, שלמד אצל רבינו בשיעור ב' בישיבה גדולה, ובאלול בסוף הישיעור האחרון לפני ראש השנה הוא אמר קצת דברי חיזוק, והזכיר את מה שכולם אומרים, שלא צריכים לקבל קבלות גדולות, כי זה לא מוחזק מעמוד, רק דברים קטנים וקלים.

ואמר לבחורים כי הוא רוצה להציע דוגמא לקבלה קטנה שאפשר לקבל, כלשון הרמח"ל עצה קלה ופריה רב, ומה היא הקבלה הקטנה שהציע שאפשר לעמוד בה? לקבל על עצמו שלא להסיה דעת מדברי תורה, זוהי קבלה קטנה ועצה קלה!

והנה הוא לא התלוצץ איתם, וכל מי שהכיר אותו ידע שהוא אדם מאד ריאלי ומפוכח, ודיבר ברצינות שזו קבלה קטנה ועצה קלה, ומדוע? כי כשאדם הולך ישר, זוהי המחשבה הטבעית והנורמאלית שלו, ובשביל לא לעשות את זה צריך להתעסק, והאלוקים עשה את האדם ישר, ורק צריך שלא לחפש 'חשבונות רבים' ואז ממילא זה הישרות וזה הפשטות, שלא להסיה דעת מתורה.

התעוררות מיום הדין

נאמר בישיבה לקראת ראש השנה, ליל כ"ח אלול תשס"ו

שאינו בשלמות, כי 'חטא' הוא לשון חיסרון, כמו להחטיא את המטרה, וכמו (מלכים א' א, כא) "והייתי אני ובני שלמה חטאים" ופירש רש"י חסרים ומנועין מן הגדולה. וכשחסר בשלמות המעשה הטוב זה גם כן חטא, כגון אם יש איזה נגיעה, שעושים את המצוה מחמת נגיעה ולא לשם מצוה.

אי הכרת חומר החטא נובע מזלזול

וכתב רבינו יונה שם, כי אלו שהם זכאים בעיניהם, הם 'חטאים' להשם מאד, כי אם לא מרגישים את החטא זה חמור מאד, ואף על פי שהם רק שוגגים, גם השגה הזו חמורה מאד, כי למה הם שוגגים ומדוע אינם מרגישים בחטאם? זהו 'מאשר הם בוזים לדבר עונות', שאינם מפחדים מן העבירה, כי אם היראת שמים והפחד מהעבירה היו גדולים יותר, הם לא היו נכשלים, כמו שאדם לא יעשה דבר שיש בו חשש סם המוות, ורק מפני שהם 'בוזים לדבר עונות', שאינם נבהלים ואינם מפחדים כל כך מחטא, לכן הם לא שמים לב ולא מרגישים שיש כאן חטא.

ונמצא שעיקר חטאם הוא הזלזול בחומר החטא, שאינם מכירים את החומר שיש בחטא, וכפי שביאר רבינו יונה בכמה מקומות כי הזלזול וקלות הראש בענייני התורה והמצוות זה חמור מאד.

ורואים כן מפרשת התוכחה שנאמר בה (דברים כח, מז) "תחת אשר לא עבדת את השם אלוהיך בשמחה ובטוב לבב", ומבואר כי הסיבה לכל התוכחה היא חסרון השמחה בעבודת השם, והיינו שגם אם אדם עובד את השם מתוך הרגשת העבדות ומתאמץ לעשות מצוות, עדיין יש תביעה על חסרון השמחה והטוב-לבב בעבודת השם. והחומר בחסרון השמחה הוא, כי זה בא מתוך שלא מחשבים את התורה והמצוות.

ולפעמים אדם מדמה בנפשו כאילו שהוא עושה טובה להקב"ה בזה שהוא מתאמץ לקיים התורה והמצוות, וכפי ששמעתי פעם מצעיר אחד שלמד בישיבה ואמר: 'הן שלוש שנים תרמתי לישיבה, ומעתה איני חייב לתרום יותר', כך טעה וחשב כי הוא 'תרם' לישיבה במה ששמר על הסדרים, וכאילו שבשבילו זה לא חשוב כלל. כך זה כשלא מרגישים את החשיבות, את גודל החיוב והזכות שיש במצוות, והחומר שיש בעבירות. וגם חוסר השמחה בעבודת השם נובע מכך שלא מחשבים את התורה והמצוות.

וכתב רבינו יונה, שאם לא מרגישים את חומר החטא, התוצאה היא כאדם חולה שאינו עוסק ברפואות לרפא את עצמו, שעל ידי זה ייכבד חוליו תמיד עד אשר לא יוכל להירפא, כי כשמוציאים את המחלה היא מתחזקת ומתגברת עד שקשה להירפא ממנה, ונשאר בגוף מום שאינו עובר. וכך גם בבריאות הנפש, החטא הוא חולי הנפש, ואם לא מכירים את חומר החטא, אזי מחלת הנפש נפרשת יותר ויותר עד שנעשה מום בנפש.

אלא שיש חילוק בין חולי הנפש לחולי הגוף, כי בחולי הגוף, אם נפגע הגוף הוא נשאר בעל מום ללא תקנה, ולא כן בחולי הנפש, שהניח לנו הקב"ה ברחמיו וחסדיו את דרך התשובה.

אנשים ישרים מכירים חומר החטא

וממשיך רבינו יונה וכותב שם, כי מצד שני "הנה אנשים צדיקים וישרים בלבבותם, שאגה להם כלביא תמיד במחשבותם, וינהמו על חטאיהם כנהמת ים, ועל אשר קצור קצרה ידם מעבודת השם, כי על זה יפשע גבר והרבה אשמה כמו על העבירות החמורות, כענין שאמרנו רבותינו ז"ל (ירושלמי חגיגה א, ז) ויתר הקב"ה על עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ולא ויתר לעונן ביטול תורה", ע"כ.

והיינו כי לעומת האנשים שאינם מכירים את חטאיהם, יש אנשים אחרים צדיקים וישרים בלבבותם, ורבינו יונה לא מדבר באנשים שניכר עליהם הנהגה מיוחדת של צדיקים, אלא אנשים פשוטים, שרק בלבבותם הם צדיקים וישרים, ומכל מקום כיון שיש להם ישרות זה מביא אותם להכרת האמת, שהם יודעים מה זה חומר החטא, מה חשיבותה של מצוה ומה חומרתה של עבירה, וממילא מחשבותיהם תמיד 'שואגות' ואינם רגועות, וינהמו על חטאיהם 'כנהמת ים', יש רעש גדול במחשבות שלהם על החטאים, והם דואגים ומפחדים מאד מזה.

והזכיר רבינו יונה בדבריו 'על חטאיהם', דהיינו על השגגות שלהם, כי הם תמיד מוצאים שגגות, על ידי שעוסקים בספרי מוסר, ומתברר להם דברים שלא ידעו קודם שהם חטא, ואף על פי שזה שוגג, הרי זה חטא, כי השגגה היא בגלל שלא למד, ושגגת תלמוד עולה זדון (אבות ד, יג), ועל זה הם שואגים ומצטערים במחשבותם! על מה שנכשלו בשוגג.

ומוסיף רבינו יונה שהם מצטערים לא רק על חטאים ושגגות בקום ועשה, אלא גם 'על אשר קצור קצרה ידם מעבודת השם', והיינו חטאים בשב ואל

יום הדין מעורר לשינוי ההנהגה

אנו עומדים כבר יומיים לפני ראש השנה, וכולם מבינים שצריכים הכנה, כי מגיע יום הדין, שהוא משפט, עם חשבונות של שכר ועונש על המצוות והעבירות, וצריכים הכנה כדי לזכות בדין.

ובאמת הרי כולם יודעים מה אסור ומה מותר, ואם יודעים שיש דין הרי ממילא לא עושים דברים אסורים, ורק עושים מצוות ומעשים טובים, ואם כן לכאורה אין בעיה בהכנה ליום הדין. אלא שבדרך הטבע לא שמים לב, ומורים היתר, מחמת נגיעות שיש לפעמים, או עצלות, או שכחה, ועל ידי זה נכשלים בקום ועשה ובשב ואל תעשה. אבל אם יודעים שיום הדין קרוב, הרי זה עצמו כבר מעורר! לשים לב ולהתנהג ברצינות, כמנהג בשר ודם שיש לו משפט, שחושב על זה כל הזמן, האיד לזכות בדין.

האם בשנה שעברה יצאנו זכאים בדין?

אבל בדרך הטבע אדם חושב, שהרי בכל שנה יש ראש השנה ויש דין, ובכל השנים הוא עבר את הדין בשלום, שהרי השנה עברה עליו בטוב, והוא חי חיים טובים, ואם כן כנראה שהוא יצא זכאי בדין, וסבור כי כמו שהוא יצא זכאי כל השנים, כך גם השנה ייצא זכאי, שהרי אינו גרוע עכשיו יותר ממה שהיה פעם, וכך נדמה לו על כל פנים לפי מחשבתו, שאינו יותר גרוע, וממילא כמו שיצא זכאי בשנה הקודמת כך גם יהיה בשנה הזו.

והגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל דיבר על זה פעם בשיחה בישיבה כאן, ואמר שזו טעות, ומה שהשנה עברה בטוב אינו ראייה שיצא זכאי בדין (ויסוד דבריו ע"פ הראב"ד פ"ג מהלכות תשובה), מפני שיכול להיות שנקצב לאדם מאה ועשרים שנה לחיות, ובשנים שעברו הוא נתחייב בדינו, וכבר קיצרו לו מחייו שנה אחת או יותר, ובכל שנה חייו מורידים לו קצת מהחיים שלו, כי רואים שהוא לא מנצל את החיים למה שצריך, ולא מגיע לו לחיות כל כך הרבה זמן, מפני שבין כך הוא לא עושה את מה שהוא חייב.

ולכן אפילו אם עברו הרבה שנים בלי קשיים ונדמה כאילו שהשנים היו טובות, אין מזה ראייה שהוא באמת זכאי, כי שמא הוא חייב וכבר נתקצרו שנותיו, והוא אינו יודע ואינו מרגיש בכך, מפני שאינו יכול לדעת כמה שנים נגזרו עליו מתחילת יצירתו, וכמה שנים הורידו ממה שנגזר עליו*.

האנשים שחושבים עצמם למושלמים

ברם יש עוד דבר שגורם שלא להתעורר, כי האדם בטבעו משוחד, וחושב שהוא צדיק, כמו שכתוב (משלי כא, ב) "כל דרך איש ישר בעיניו", ויש הרבה אנשים כאלה, שאינם מרגישים כלל שהם צריכים לתקן משהו, וגם מי שמכיר בעצמו שהוא צריך תיקון בדברים מסוימים, יש דברים אחרים שאינם מרגיש כלל שהוא לא מתוקן בהם.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (ב, ח) כתב שזוהי הבעיה הקשה, להכיר את מה שצריך לתקן. וכתב שם "ויש אנשים רבים יימנע מהם אור התשובה, כי הם זכאים וטהורים בעיניהם, ולא יתעשתו על תיקון מעשיהם, כי ידמו בנפשם שהם מתוקנים, והם חטאים להשם מאד, הלא כתוב כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, והאנשים ההם מאשר הם בוזים לדבר עונות לא ירגישו ולא יבנו למו, או הודע אליהם חטאתם ונשכחה מלבם אחרי כן, והינם כמו החולה שאינו מרגיש בחוליו, ולא יחשוב על הרפואה, ויכבד חוליו תמיד עד אשר לא יוכל להירפא", עכ"ד.

והיינו שיש אנשים שמחשבים עצמם לצדיקים, ואינם חושבים כלל לעשות איזה השתדלות להיות יותר טובים ממה שהם, כי הם סמוכים ובטוחים בעצמם שהם מתוקנים ומושלמים, אך באמת הם חטאים להשם מאד, ובה גופא שהם חושבים מחשבות כאלה שאין להם מה לתקן, זה מראה שהם חטאים להשם מאד! ואף על פי שאינם 'פושעים' במיד אלא 'חטאים', דהיינו שוגגים, אבל בשגגתם הם 'חטאים' להשם מאד*.

ומביא רבינו יונה את הפסוק (קהלת ז, כ) "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", ובפשוטו היינו שאפילו מי שהוא צדיק לא יימלט שאינו נכשל באיזה חטא, על כל פנים בשוגג, ואין צדיק שלא עושה שום חטא. ויש מפרשים (נפה"ח ש"א פ"ו בהג"ה) אשר יעשה טוב ולא יחטא – שגם כשהוא 'עושה טוב' זה לא בשלמות, ויש חטא וחסרון בטוב עצמו

* ובישיחה אחרת הוסיף רבינו: ובה יש לפרש מה שאנו אומרים בראש השנה "מי יחיה ומי ימות מי בקצו ומי לא בקצו", ומי לא בקצו היינו כמו שנתבאר, שמפחיתים משנותיו, ומת לפני קצו.

תעשה, שלא עשו את מה שצריך לעשות, והם מרגישים את חומרת החטא גם בזה. וכאמור אנשים אלו יתכן שהם פשוטים בהנהגתם, אבל הם גדולים מאד בלבם ובפנימיותם, כי מכיוון שהם 'ישרים בלבבותם' הם יודעים את האמת עד היכן מגיע חומר החטא.

לימוד חומר החטא מראש השנה שחל בשבת

ידוע שבעלי מוסר דיברו שרואים את חומר החטא מראש השנה שחל בשבת, שלא תוקעים בשופר, גזירה שמא יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים ויעבור על איסור הוצאה בשבת, והרי החשש הוא רק שמא יעבירו בשוגג, ולא במזיד, ובשביל מה? בשביל התקיעות! ואם כן באמת הוא עוסק במצוה, ורק יש חשש שישכח את האיסור שלא בכוונה ויעשה חטא בשוגג, ובשביל זה כל כלל ישראל לא תוקעים בשופר בראש השנה.

ואף על פי שלא הרבה אנשים יכולים להיכשל בזה, שהרי לא כל אחד יודע לתקוע, והחשש הוא רק על אדם יחיד או כמה יחידים שיכול להיות שייכשלו בשגגה של הוצאה בשבת, בשביל זה כל ישראל לא תוקעים בשופר! **והרי ידוע שתקיעת שופר בראש השנה זה המרצה, וכמה תיקונים שזה עושה בעולמות העליונים כמו שכתוב בספרים, ואף על פי כן בגלל יחיד שיכול להיות שיחטא בשוגג חסר תקיעת שופר בכל כלל ישראל.**

ורואים מכאן שאיננו יודעים את חומר החטא, עד כמה חומר חטא אפילו בשוגג, ועד כמה שזה עושה פגם בכל כלל ישראל ובכל העולמות, חטא שאדם אחד עובר בשוגג! ומספרים שכאשר הגר"י בלאזר דיבר על זה ברבים, היו השומעים בוכים, מהכרת חומר החטא.

עבירות חמורות גם בשב ואל תעשה

וזהו שכתב רבינו יונה כי הצדיקים והישרים דואגים 'על אשר קצור קצרה ידם מעבודת השם', והיינו לא רק על חטאים במעשה, אלא אפילו בשב ואל תעשה, 'כי על זה יפגע גבר והרבה אשמה כמו על העבירות החמורות', והיינו שיש עבירות שהם בשב ואל תעשה, שלא עושים, וזה חמור כמו העבירות החמורות.

ורבינו יונה מזכיר שם שתי דוגמאות של עבירות בשב ואל תעשה שהם כמו העבירות החמורות, הא' ביטול תורה, כי תלמוד תורה כנגד כולם, וממילא גם ביטול תורה כנגד כולם, וכן מפורש בחז"ל (עיין ספרי עקב ועוד) שביטול תורה כנגד כולם, למרות שזה רק בשב ואל תעשה, זה חמור כמו כל העבירות, כנגד כולם!

החיוב להוסיף יראה בעתים מזומנים

ועוד דבר כתב רבינו יונה שם, ומשמע שזה יותר חמור "אף כי מלאו רע האנשים אשר עיקר מעשיהם ומחשבותיהם על חפצי גופם והבלי זמנם, ובסוד היראה אל תבוא נפשם, ולהשתנות כליותם עליה אל תחד כבודם במשכיות לבנם וחדרם ומשכיתם לעתים מזומנים", והיינו שיש אנשים שהם 'מלאים רע', כי הם עוסקים בגשמיות, ולא מחפשים להתעלות ולהוסיף יראת שמים, אין להם 'עתים מזומנים' קבועים להוסיף יראת שמים, כי הם לא מחשיבים את היראה, ומחשבותם תפוסות בדברים אחרים מענייני העולם הזה, ולא בעניינים של יראת שמים.

ואנשים כאלה נקראים 'מלאים רע', ומשמע שזה יותר גרוע אפילו מביטול תורה! ובאמת ידוע ששאלו את רבי ישראל סלנטר, מה יעשה אדם שיש לו רק חצי שעה פנויה ביום, האם עדיף שילמד בה גמרא או מוסר? ואמר רבי ישראל שילמד מוסר, כי על ידי המוסר יגלה וימצא שיש לו עוד חצי שעה, כי לימוד המוסר פוקח עיוורים, ועל ידי זה רואים ומבינים אחרת. ולכן חסרון יראת שמים זה הדבר הכי גרוע.

ורבינו יונה ממשיך שם "וכמה הם במדרגה התחתונה", היינו שזו מדרגה תחתונה אפילו יותר מביטול תורה, אם אין עתים מזומנים בקביעות להוסיף יראת שמים. ואם כן הקביעות של לימוד מוסר אינה דבר חדש, אלא זה כתוב כבר ברבינו יונה, שאם לא עושים כן זה נקרא 'מלאו רע', ונמצאים 'במדרגה התחתונה', וזו גם כן דוגמא של 'קצור קצרה ידם', שזה בשב ואל תעשה, ואף על פי כן זה במדרגה התחתונה.

גם התפילה מוסיפה יראת שמים

והנה מלבד העסק בספרי המוסר, יש עוד 'עתים מזומנים' ליראת שמים, בתפילות שאנו מתפללים שלוש פעמים ביום, וכמו שביאר בספר הכוזרי (ג), שהתפילה היא מזון הנפש, וכמו שהגוף צריך מזון להתחזק, ובלי זה הוא יחלש, כך גם הנפש צריכה חיזוק, והוא על ידי תפילה, שהתפילה מטרתה את הנפש, ומתפללים שלוש פעמים ביום, שכל תפילה מחזקת את הכוחות וטהרת הנפש עד התפילה הבאה, ואחר כך צריכים עוד פעם לחדש את ההשפעה, להשביע את הנפש ולחזק אותה עם עוד תפילה.

ואם התפילה היא במדרגה של תפילה, וכמו שכתב בשולחן ערוך (או"ח צח, א) שחסידי הראשונים היו מגיעים בתפילתם להתפשטות הגשמיות, תפילה כזו היא המוסר הכי טוב! לעתים מזומנים, שלוש פעמים ביום,

העצה מרבינו יונה – קבלת לימוד המוסר

מדי שנה לקראת הימים הנוראים, היה רבינו חזון ומוזכר את העצה מרבינו יונה לקבל על עצמו ללמוד מוסר בכל יום, ובוה נעשה מעשיו בעל תשובה גמור. והביא שכן כתב מרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל (אור יחזקאל מכתבים קכ):

לכב' ידידי... אמרתי לשלוח לו תמורת מתנתו, מזאת אשר מצאתי לעצמי להצלת נפשי בחסדי השי"ת. הנה כאשר דרכי התשובה אין בידינו לאמר כי בנקל הוא להשיג אותם ביותר: ענין הקבלה על להבא למצוא דרך לעזיבת החטא, וביותר קבלה על הדברים אשר הוא מורגל רח"ל להיפוך, ומצד הדין צריך האדם לחשוב עצמו קבלה שמירת כל התורה כולה ומי הוא האדם אשר בידו הוא להשיג קבלה של קיימא על כל הנ"ל.

וכאשר התבוננתי ברבינו יונה ז"ל שער התשובה בשער השני הדרך השלישי... ראיתי אם יקבל אדם על עצמו לימוד המוסר כיאות בכל יום, הנה זה הוא העצה והקבלה הנכונה לפי פירושו, כי דווקא בלימוד המוסר יתכן לקיים כל התורה על דרך לאט לאט, יראה ויבין האמת לאמתו בעז"ה...

ידידו הדש"ר ט"ל כל הימים יחזקאל לעוינשטיין

~~~~~

וכך אמר הגאון רבי חיים ברמן שליט"א (בן רעשא ריזל לרפ"ו) בווידע 'דרכי החיזוק' בחודש אלול תשפ"ד:

רבינו ראש הישיבה דיבר כל השנים על לימוד המוסר, ובמיוחד בשנים האחרונות הרעיש את העולם עם זה, והיה אומר כמו שמביא המשגיח מדברי רבינו יונה, שבקבלת לימוד המוסר כבר נקרא בעל תשובה, שהפנה את עצמו לכיוון הנכון.

ואפילו שהוא עדיין רחוק משינוי המעשים והדרכים שלו, אבל כיון שקיבל על עצמו בלב נאמן וכבר התחיל לעסוק בקביעות במוסר, הוא יכול ביום כיפור לעמוד לפני הקב"ה ולומר: הנה התחלתי בקביעות ללמוד מוסר ואני מבטיח בלי נדר בשנה הבאה להמשיך עם זה, בתקווה שלימוד המוסר ישנה אותי, ובלי ספק שהוא מקיים את ה'תטהרו' בזה!

~~~~~

לתועלת הרבים נעתיק כאן שוב את מה שכבר הבאנו בעבר מעדותו של הגאון רבי עזרא רוטשילד שליט"א:

רבינו תמיד דיבר שהקבלה הראויה לראש השנה היא לימוד המוסר, ופעם נשלחתי לשאול מאחד שכבר בשנה שעברה קיבל על עצמו ללמוד מוסר, וממשיך בקבלתו ולומד מוסר כל הזמן, ורוצה לדעת איזו קבלה חדשה כדאי שיקבל לשנה הבאה.

וניגשתי אל רבינו לאחר החבורה בביתו ושאלתי על כך, והשיב: תאמר לו שאינו צריך קבלה חדשה, אלא העיקר הוא להמשיך בקבלה הזו, ללמוד מוסר בקביעות, ואם הוא עושה כן, ממילא הוא כבר בדרך הטובה ומתקדם וממשיך בעלייה כל הזמן!

לעבור לחיות ולהרגיש הרגשות כאלה של התפשטות הגשמיות, שזה דבר שהוא לכאורה למעלה מהשגותינו וכוחותינו, זה העתים מזומנים הכי טובים! אבל אנחנו איננו בדרגה הזו, ורבינו יונה כבר כתב שצריכים עתים מזומנים לספרי יראה ומוסר. אמנם מי שיכול, מי שיש לו דרגה כזו של תפילה, זה גם כן עתים מזומנים כמו ספרי מוסר.

שנה שרשה בתחילתה – להרגיש עני בזכויות

ובהתקרב יום הדין, צריכים לחשוב מה הדרך כדי לקבל את השלמות, ולקבל את הדרגה הזו של הישרים בלבבותם, וצריכים סיעתא דשמיא לזה, לזכות בדין שיוכלו להגיע למדרגות האלו.

וכיצד זוכים בדין? מצינו בגמרא (ר"ה טז, ב) "אמר רבי יצחק: כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה", אם השנה בתחילתה היא 'ירשה', והיינו שבתחילת השנה יש עניות, אזי בסופה יש עשירות, ומה הם העניות והעשירות? מפרש רש"י שם "שישראל עושים עצמם רשים בראש השנה לדבר תחנונים ותפילה", עושים עצמם, היינו שמשפיעים על עצמם ובאים לידי הכרה להרגיש שאנחנו עניים בזכויות, וחסר לנו זכויות, וממילא אנו מבקשים נדבה, כי כדי לזכות בדין צריך רחמים ותחנונים כעני שמבקש נדבה, ורש"י מביא את הפסוק 'תחנונים ידבר רש', כמו רש שמבקש בלשון תחנונים ובלב נשבר, כי הוא מרגיש את העניות שלו, וזה משפיע עליו.

ואין זו מידת חסידות, אלא הרגשת והכרת האמת! ומי שהוא בר דעת שכבר למד ספרי מוסר, קיבל הבנה שהאמת היא שכל אדם הוא רש, ומרגיש 'אני רש', וממילא אני מבקש תחנונים, ועל זה אמרו כל שנה

שרשה בתחילתה, שמי שניגש לראש השנה עם ההכרה הזו, שצריך לקבל מתנת חנים וזה לא מגיע לו וחסר לו הרבה, בזה זוכים בדיון!

ובאמת זה לא קשה כל כך, להגיע לידי ההכרה הזו של רשים, שאנחנו עניים בזכויות, ועם חשבון הנפש שעושים על ידי התבוננות ולימוד המוסר, אפשר להבין ולראות שכך היא האמת.

ההשתדלות עם לימוד המוסר ותפילה

והבא ליטור מסייעין אותו (יומא לה, ב), אם משתדלים יש סייעתא דשמיא, וההשתדלות הראשונה היא לימוד המוסר בקביעות וכמו שכתב רבינו יונה 'לעתים מזומנים', ואז בודאי זה מוכרח להשפיע, כי האדם בטבעו מקבל השפעה מכל דבר שהוא רואה, ולא מרגישים את ההשפעה מיד, אבל במשך הזמן מוכרחת להיות השפעה.

וגם צריכים השתדלות בתפילה, ושמעתי ממו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל בשם רבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, ועם תפילה מקבלים סייעתא דשמיא! וגם הרי התפילה עצמה נותנת קרבת אלוקים, וכשהאדם מתקרב הוא כבר אדם אחר לגמרי, ומרגיש אחרת. ואם כן ההשתדלות היא על ידי תפילה, ועל ידי לימוד המוסר, וכן להתייעץ עם מי שיועץ ליעץ האידך להתקדם.

והנה אם אדם עושה דברים קשים למעלה מכוחותיו הוא לא מצליח, וצריך לעשות רק לפי כוחותיו, ולא יותר מהכוחות, כי יותר מהכוחות אי

אפשר להצליח, וכבר כתבו בכל הספרים כי דרך ההתקדמות היא לאט-לאט, מדרגה אחר מדרגה, וצריך להתקדם מאד בהירות, כי אי אפשר לקפוץ מדרגות שלא לפי טבע הנפש.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (ב, י) כתב שאם אדם מקבל על עצמו לשמוע דברי תוכחה, או ללמוד ספרי מוסר שזה גם כן אותו הדבר, אם הוא כבר עומד בדרך הזו, שמקבל עליו לעסוק בזה בקביעות ולקיים את כל מה שיידע, אזי 'צדק נפשו בשעה קלה', ויש לו כבר מעכשיו את השכר והזכויות על כל העתיד, כדי לזכות בדיון.

אמנם יש לזה גם תנאי, כי היצר הרע תקיף מאד, וכבר אמרו חז"ל (קידושין ל, ב) שאלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, וצריך סייעתא דשמיא, ובלי עזרת השם אי אפשר, וכתבו הגר"א (מובא בקול אליהו סוכה) והמסילות ישירים (סוף פ"ב) כי אימתי הקב"ה עוזר לאדם? רק בזמן שעשה את כל מה שבכוחו. לא למעלה מכוחו, אבל לפי כוחו, אם הוא עושה כל מה שהוא יכול בצורה נורמאלית לפי כוחו, אזי יש סייעתא דשמיא. אבל אם אינו עושה את כל מה שהוא יכול יש עליו טענה הפוכה, שהוא מזלזל ואינו משתדל ברצינות, ומדוע אינו מנצל את כל כוחותיו, וכיון שאינו מנצל את הכוחות לא מגיע לו כוחות, ואין לו סייעתא דשמיא.

אבל הדרך הזו היא דרך קלה, דרך בטוחה ודרך שמחה, כל מי שעוסק בספרי מוסר הוא שמח בחלקו, עם הצלחה בטוחה, וזהו ודאי שכל מי שיעסוק בזה יזכה לכתיבה וחתימה טובה!

חדש! ספר שמירת הלשון עם פניני חזיון

היה מודיע, ולא אמר להם אני צדיק ואינני מדבר לשון הרע, אלא רק הודיע להם שאם ימשיכו לדבר לשון הרע הוא יהיה מוכרח ללכת, ולא התבייש בזה, ואף אחד לא זלזל בו שהוא צדיק יותר מדי, אלא אדרבה העריכוהו על מידת האמת שבו.

לכל דבר יש עצות ודרכים להיגמל, ואפשר להתחיל עם קבלה ליום אחד שלא לדבר לשון הרע, ואחרי שרואים שזה לא קשה ליום אחד, מוסיפים עוד יום ועוד יום, וככל שעובר הזמן זה יותר קל, כמו שאמרו (מובא ברש"י שמות יט, ה) שכל ההתחלות קשות אבל אחר כך יערב לכם, אחרי שמתרגלים זה לא קשה אלא ערב ונעים מאד!

~ ~ ~

מה נכבד היום עם הופעתו לאור של הספר הקדוש שמירת הלשון למרנא החפץ חיים זיע"א מעוטור ומשובץ עם 'פניני חזיון' מאוצר שיחות רבינו שנדפסו במהלך השנים בגיליוני דרכי החזיון, ונסדרו ונערכו על ידי חבר תלמידים בראשות תלמידו מקורבו רבי שמעון מרגליות שליט"א. ספר זה מצטרף לקודמיו רבי-המכר בסדרת ספרי המוסר עם פניני חזיון, שנתקבלו בחיבה רבה בהיכלי התורה.

פעמים רבות התבטא רבינו בחשיבות הלימוד בספרי החפץ חיים, כי הם שווים לכל נפש ומתאימים במיוחד לדורנו, והיה אומר כי דברי מרנא החפץ חיים משפיעים מכוח קדושתו, וכמו שהוא עומד ומדבר את הדברים אלינו, ובהזדמנות הביא את מה שכתב החפץ חיים בעצמו על דברי רבותינו הראשונים "אשר דבריהם קדושים וטהורים, בוערות כמראה הלפידים, ובודאי שמרו את עצמם ממידה גרועה הזו עד תכליתה, על כן דבריהם פועלים מאד בלב קוראיהם", ואמר שכל זה ניתן לומר גם על החפץ חיים בעצמו שלכן זכה שכל דבריו ומוסריו היוצאים מן הלב משפיעים מאד על לב קוראיהם.

~ ~ ~

ניתן להשיג בישיבת פוניבז' ובחנויות הספרים המובחרות בכל ענייני הספרים יש לפנות בטל. 052-764-8389

אחד הדברים שהיה רבינו מעורר תמידיון כסדרן, הוא ענין שמירת הלשון. ואף לבאים אל הקודש פנימה להתברך בדבר ישועה ורחמים, היה אומר כי העצה הטובה עבורם היא להתחזק בשמירת הלשון, ולהימנע מכל ביקורת על אחרים, ובודאי זו זכות עצומה שיכולה להחיש ישועתם. וכן היה מחלק דף עם כמה עצות מעשיות ובראשם ענין זה.

בפרט בתקופות של בחירות ומערכות ציבוריות, היה מעורר ביתר שאת לחזיון בשמירת הלשון, והיה קורא ומבקש שלא לדבר שום ביקורת! רק לדון לכף זכות. ובכחינת 'הוא היה אומר' ראינו תוקף צדקותו והסידותו איך שהיה הוא מופלג בנפשות לבבו וטוהר לשונו המאירה שהתרחק כמטחוו קשת מכל נדנד של גנאי וביקורת, ונאה דורש נאה מקיים בגודל זהירותו המופלאה, אשרי הדור שהיה שריר בתוכו.

~ ~ ~

גם לפני הימים הנוראים כמעט בכל שנה היה מעורר על ענין זה בראש הדברים הצריכים חזיון, והיה אומר כי זהו ה'סור מרע' הראשון, להתחזק בשמירת הלשון והמחשבה מכל ביקורת על זולתו.

ולדוגמא נעתיק ממה שדיבר בשיחה בישיבה, אלול תשע"א:

נתבונן בענין לשון הרע, וכי קשה לשתוק? האם אדם מוכרח לדבר? הרי זה שב ואל תעשה, וכי התאווה כל כך גדולה בלשון הרע? זה לא נורא לשתוק קצת, וכל אחד יכול להחליט על כמה שעות שבהם לא ידבר לשון הרע, ויכול להחליט שיום אחד אינו מדבר לשון הרע, ואם באותו היום ייגש אליו משהו לספר לשון הרע, יענה ויאמר לו: היום החלטתי שלא לדבר, וכי יש מה להתבייש בזה, ומה בכך אם יאמרו עליו שהוא צדיק, וכי אסור להיות צדיק? ומה הבושה בזה?

וכבר הכרתי אדם שהלך לעולמו, שבכל השמחות שהיו באים ויושבים יחד, אם היו מתחילים לדבר לשון הרע, היה קם ואומר שאם לא יפסיקו לדבר לשון הרע הוא עוזב את המקום, ואפילו שהיה אדם חברותי מאד, כך

לעילוי נשמת האשה הצדקנית

מרת **עיישה עליזה בן שבת** ע"ה

בת פרחת ז"ל

נלב"ע א' בתשרי תשע"ה - תנצ"ה

לעילוי נשמת האשה הצדקנית

מרת **רחל זלזניק** ע"ה

בת הגר"ר **יעקב משה קורלנדסקי** זצ"ל

נלב"ע א' דר"ה תשס"ו - תנצ"ה

לעילוי נשמת ר' **יוסף בן מרדכי ומרים מנצ'וצבסקי** ז"ל

שהיה בא שנים רבות מכפר סבא לישיבה הק' ללמוד ולשמוע שיעורים

נפטר ה' תשרי תשע"ב ולא השאיר אחריו זש"ק

מבקשים לעשות חסד של אמת בלימוד ותפילה לעילוי נשמתו

מוקדש לעילוי נשמת הגאון הצדיק רבי **שלמה נח קרול** זצ"ל רבה של חמד וראש ישיבת חמדת שמואל

בן הגאון הצדיק רבי **מרדכי שמואל** זצ"ל רבה של כפר חסידים

מראשוני תלמידי ישיבת פוניבז', תלמידים המובהקים של מרנא הגאב"ד דפוניבז' והגרא"א דסלר זללה"ה, עמל ויגע בתורה ובהרבצתה יומם ולילה

עמד על משמרתה ועל משמרת הרבנות ללא לאות, קרא בקול גדול כי השם הוא האלוקים, הניח את אבן היסוד להצלת ילדי ישראל בארץ הקודש

התנשא כארי ולחם מלחמות השם בגבורה ובחרוף נפש, ורבים השיב מעוות נלב"ע צום גדליה תשנ"ט